

นวัตกรรมการบริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา Innovative management of Buddhist schools

พระครูเขมาภิวุฒิ อภิชาโต (อันชุธูทธิ์)

นักวิชาการอิสระ

Phrakru Khemaphiwut Aphichato (Anchurit)

Independent Scholar

Corresponding Author E-mail: Aphichato@gmail.com

(Received : 9 July 2023 ; Edit : 21 July 2023; accepted : 22 July 2023)

บทคัดย่อ

สถานศึกษาที่จะใช้นวัตกรรมเพื่อประสบความสำเร็จตามเป้าหมายนั้นจำเป็นจะต้องอาศัยหลักพุทธบริหารการศึกษาโดยการดำเนินการให้องค์กรพร้อมที่จะเป็นองค์กรแห่งนวัตกรรมตามหลักพุทธบริหาร เป็นปัจจัยที่สำคัญในการนำนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารหรือองค์กรเพื่อให้ประสบความสำเร็จ หากไม่มีความพร้อมในการรองรับนวัตกรรมและบูรณาการหลักพุทธบริหารการศึกษาทั้งในด้านบุคลากรและบริบทต่างๆขององค์กร ก็ไม่สามารถนำนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารเพื่อสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จได้

คำสำคัญ : นวัตกรรม, การบริหารสถานศึกษา, หลักพุทธบริหารการศึกษา

Abstract

Schools that utilize educational facilities in accordance with Code of Ethics And management of the organization for management. Personnel and organizational contexts can not bring innovation to the management of educational institutions for success.

Keywords: Innovation, School Administration, Principles of Buddhist Studies.

บทนำ

ในทุกวันนี้องค์กรส่วนใหญ่มักจะพูดถึงเรื่องว่า จะทำอย่างไรให้บุคลากรเกิดความรู้สึกผูกพันกับองค์กร และรู้สึกถึงความผูกพันกับการทำงานของตนเองมากกว่านี้ เนื่องจากมีข้อพิสูจน์ และผลการวิจัยจากบริษัทที่ปรึกษาหลายแห่งที่ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า ถ้าบุคลากรในองค์กรเกิดความรู้สึกผูกพัน (Engagement) ต่อองค์กร ก็จะส่งผลต่อผลงานที่ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในทางตรงกันข้าม ถ้าบุคลากรรู้สึกแยะ และขาดความรู้สึกผูกพันกับองค์กรและงานที่ทำอยู่ ผลก็คือผลงานจะแย่งเรื่อยๆ ซึ่งก็จะส่งผลต่อผลงานขององค์กรอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ทั้งนี้ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้บริหารในหลายองค์กรต่างก็ให้ความสำคัญกับเรื่องของการสร้างความผูกพันของบุคลากรต่อองค์กรมากขึ้นกว่าในอดีตเป็นอย่างมาก จะเห็นได้จากองค์กรต่างๆ เริ่มมีการสำรวจเรื่องของการผูกพันของบุคลากรต่อองค์กร เพื่อที่องค์กรจะหาว่ามีปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลกระทบต่อการสร้างความผูกพันของบุคลากรให้มากขึ้นกว่าเดิม โดยปกติธรรมชาติของคนเรานั้นมักจะชอบให้คนอื่นชื่นชมในสิ่งที่ตนเองทำอยู่แล้ว ถ้าเราจับธรรมชาติของคนเรื่องนี้ได้ เราจะสามารถสร้างความรู้สึกผูกพันให้เกิดขึ้นในที่ทำงาน และกับบุคลากรได้ไม่ยาก นั่นก็คือ “การทำให้บุคลากรรู้สึกว่าเขาคือคนสำคัญสำหรับเรา และองค์กร” คำถามก็คือ แล้วจะสร้างความรู้สึกแบบนั้นได้อย่างไร

ในการสร้างความผูกพันของบุคลากรต่อองค์กรนั้น เป็นสิ่งที่เราต้องสร้างในมุมมองที่ต่างไปจากเรื่องของการรางวัลที่จับต้องได้ ดังนั้นเรื่องของค่าตอบแทนและรางวัลผลงานต่างๆ จึงเป็นปัจจัยรองๆ ลงไป แต่ก็ยังขาดไม่ได้เช่นกัน เพียงแต่ประเด็นเรื่องค่าตอบแทนนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องของการให้มากมาย แต่เป็นเรื่องของการให้อย่างเป็นธรรมมากกว่า สุดท้ายก็คือ เพื่อให้เกิดผลทางด้านจิตใจของบุคลากรอีกเช่นกัน ว่าเป็นเหตุให้เกิดความรู้สึกที่เป็นธรรม เรื่องของการสร้างความรู้สึกผูกพันนั้น ไม่ใช่เรื่องยาก แต่ก็ไม่ใช่เรื่องง่ายเช่นกัน ที่ไม่ง่ายก็เพราะคนที่เป็นกุญแจสำคัญของการสร้างความรู้สึกผูกพัน และทำให้บุคลากรรู้สึกถึงความสำคัญของตนเองนั่นก็คือ เหล่าบรรดาหัวหน้างานทุกระดับในองค์กรนั่นเอง ซึ่งจากผลการวิจัยของที่ปรึกษาหลายๆ แห่งต่างก็ระบุตรงกันอีกว่า หัวหน้างานเป็นปัจจัยที่ทำให้บุคลากรขาดความผูกพันต่อองค์กรด้วยเช่นกัน ดังนั้นการที่จะสร้างความผูกพันต่อองค์กรของคนในองค์กรนั้น ต้องมีกลยุทธ์ที่ดีในการเสริมสร้างความผูกพันต่อองค์กรของบุคลากร โดยมีหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหาร โดยนำนวัตกรรมมาประยุกต์ร่วมกับหลักพุทธบริหารการศึกษาเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพต่อไป

ความหมายของนวัตกรรม

การที่จะรู้จักนวัตกรรมก็ต้องเข้าใจถึงความหมายของนวัตกรรม เป็นเบื้องต้น ก่อนซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้หลายประการ ดังนี้

นวัตกรรม เป็นการนำวิธีการใหม่ๆ มาปฏิบัติหลังจากได้ผ่านการทดลองหรือได้รับการพัฒนามาเป็นขั้นๆ แล้ว โดยมีขั้นตอนตามลำดับ คือ การคิดค้น การพัฒนา และนำไปปฏิบัติจริง ซึ่งมีความแตกต่างจากการปฏิบัติเดิมที่เคยปฏิบัติมา(กรีติ ยศยิ่งยง,2552)

นวัตกรรม เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ คิดค้น พัฒนา สามารถนำไปปฏิบัติจริง และมีการเผยแพร่ออกสู่ชุมชน ในลักษณะเป็นของใหม่ที่ไม่มีใครเคยมีมาก่อน หรือของเก่าที่มีอยู่แต่เดิมแต่ได้รับการปรับปรุงเสริมแต่งพัฒนาขึ้นใหม่ให้มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ สามารถนำไปใช้ในเชิงพาณิชย์ได้

นวัตกรรม คือ เครื่องมืออย่างหนึ่งในความเป็นนักประกอบการมืออาชีพ

นวัตกรรม คือ การกระทำต่างๆ ที่นำเอาทรัพยากรต่างๆ มาทำให้เกิดขีดความสามารถใหม่ๆ ในทางที่ดีขึ้น

นวัตกรรม มาจากคำว่า ใหม่(new หรือ nuvo) เมื่อฟังคำว่า “กรรม” ที่แปลว่า การกระทำ ลงไป จะกลายเป็น การกระทำใหม่ๆ หรือ ผลงานใหม่ๆ ซึ่งถ้าแปล

นวัตกรรม = การกระทำใหม่ๆ ดูออกจะแคบเกินไป เพราะนวัตกรรมมีความหมายที่กว้าง และยิ่งใหญ่มากกว่าแค่ทำอะไรใหม่ๆ(วรภัทร์ ภูเจริญ,2550)

ประเภทของนวัตกรรม

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ แบ่งประเภทของนวัตกรรมออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. นวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Product Innovation) ที่ประกอบไปด้วยนวัตกรรมของผลิตภัณฑ์ที่จับต้องได้ กับผลิตภัณฑ์ที่จับต้องไม่ได้

2. นวัตกรรมกระบวนการ (Process Innovation) ที่ประกอบไปด้วยนวัตกรรมกระบวนการทางเทคโนโลยี และนวัตกรรมกระบวนการทางองค์กร แบ่งนวัตกรรมออกเป็น 3 ประเภท คือ

1) นวัตกรรมทางสินค้า (Product Innovation) ในเรื่องเกี่ยวกับการสร้างสินค้าใหม่ การปรับปรุงสินค้าที่มีอยู่ หรือ รวมสินค้าที่มีอยู่เข้าไปในสินค้าใหม่

2) นวัตกรรมทางกระบวนการ (Process Innovation) ในเรื่องของการเปลี่ยนวิธีการผลิตสินค้า รวมถึงรูปแบบการบริหาร หรือเกี่ยวข้องกับส่วนประกอบที่เกี่ยวกับการบริหารจัดการ ที่มีผลต่อกระบวนการผลิตสินค้าใหม่หรือประสิทธิภาพในกระบวนการผลิต

3) นวัตกรรมทางการตลาด (Marketing Innovation) ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับบรรจุภัณฑ์ ช่องทางการจัดจำหน่าย หรือการประเมินและการทำนายความต้องการของผู้บริโภคประเภทของนวัตกรรมออกเป็นอย่างนี้(สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน,2550)

- 1) นวัตกรรมด้านผลิตภัณฑ์
- 2) นวัตกรรมด้านกระบวนการ
- 3) นวัตกรรมด้านการบริการ
- 4) นวัตกรรมด้านการตลาด
- 5) นวัตกรรมด้านการเงิน
- 6) นวัตกรรมด้านภาษา ศิลปะ และวัฒนธรรม
- 7) นวัตกรรมด้านการบริหารจัดการ และการปกครอง
- 8) นวัตกรรมด้านความศรัทธา ความคิด และความเชื่อ

จากประเภทนวัตกรรมที่สรุปเป็นเบื้องต้น ก็มีหลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เป็นหลักคิดหลักการบริหารที่ผู้บริหารสถานศึกษา นำมาใช้ในการบริหารจัดการสถานศึกษา ซึ่งเป็นนวัตกรรมที่สำคัญอีกประเภทหนึ่งในการบริหารสถานศึกษาไปสู่ วิสัยทัศน์ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ ซึ่งเครื่องมือ หลักการ แนวคิด ทฤษฎี ที่เป็นนวัตกรรมในการบริหารดังกล่าว เช่น

1. การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน (School Based Management) การบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน เป็นรูปแบบและแนวคิดการบริหารที่ต้องการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาจากส่วนกลาง หรือจากเขตพื้นที่การศึกษาไปยังสถานศึกษาโดยตรง ทำให้สถานศึกษามีอำนาจและความรับผิดชอบในการบริหารตนเองในลักษณะเชิงเบ็ดเสร็จ มีความคล่องตัวและอิสระมากขึ้นในการตัดสินใจสั่งการเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาในทุกด้านที่เกี่ยวกับการกิจทั้งในด้านวิชาการและหลักสูตร การเงินและการงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป (วีระยุทธ ชาตะกาญจน์,2552)

2. การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์(Result Based Management) ได้ให้ความหมายของ การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ ว่าเป็นการบริหารโดยมุ่งเน้นที่ผลลัพธ์หรือความสัมฤทธิ์ผลเป็นหลัก ใช้ระบบการประเมินผลงานที่อาศัยตัวชี้วัดเป็นตัวสะท้อนผลงานให้ออกมาเป็นรูปธรรม เพื่อการพัฒนาปรับปรุงกระบวนการปฏิบัติงานให้ดียิ่งขึ้นและแสดงผลงานต่อสาธารณะ

3. การประกันคุณภาพการศึกษา คุณภาพการศึกษา หมายถึง คุณลักษณะของการจัดการศึกษาที่เป็นไปตามมาตรฐานของหลักสูตร ซึ่งก่อให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพ โดยพิจารณาจากตัวชี้วัดผลการปฏิบัติงานว่ามีความสอดคล้องกับที่ได้กำหนดไว้เป็นอย่างดี ทั้งนี้ต้องก่อให้เกิดความพึงพอใจแก่ผู้มารับบริการ อันได้แก่ นักเรียน และผู้ปกครอง อีกทั้งยังเป็นการตอบสนองความต้องการของสังคมที่ต้องการผู้สำเร็จการศึกษาที่มีความรู้ความสามารถ

4. การจัดการความรู้ เป็นทั้งวิทยาศาสตร์และศิลปะศาสตร์ที่ผสมผสานกัน โดยยากที่จะให้คำจำกัดความที่ชัดเจน แต่อาจสรุปให้เกิดความเข้าใจง่าย ๆ คือ การจัดการความรู้จะเป็นกระบวนการที่มีความสลับซับซ้อน ในการที่จะนำความรู้ที่มีอยู่มาสร้าง ขยายผล แบ่งปัน จัดเก็บ และใช้ประโยชน์(ภารดร จินดาวงศ์,2549)

จากที่กล่าวมาข้างต้น เป็นเพียงเครื่องมือ หลักการ แนวคิด ทฤษฎี ที่เป็นนวัตกรรม ในการบริหารส่วนหนึ่งเท่านั้น ยังมีอีกเป็นจำนวนมาก ทั้งนี้การนำไปใช้ เป็นนวัตกรรมในการบริหารจัดการสถานศึกษา ต้องขึ้นอยู่กับความ

เหมาะสมกับปัญหา บริบทต่างๆของสถานศึกษานั้นๆ ซึ่งนวัตกรรม แนวคิด หลักการต่างๆที่นำมาใช้ในการบริหารจัดการ สิ่งที่สำคัญยิ่งคือจะต้องเหมาะสมกับสภาพปัญหา บริบทและความพร้อมของสถานศึกษานั้นๆ

องค์กรจะใช้นวัตกรรมเพื่อการบริหารสถานศึกษาได้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย การดำเนินการให้องค์กรพร้อมที่จะเป็น องค์กรแห่งนวัตกรรม เป็นปัจจัยที่สำคัญในการนำนวัตกรรมมาใช้เพื่อการบริหาร หากองค์กรไม่มีความพร้อมในการรองรับนวัตกรรมทั้งในด้านบุคลากรและบริบทต่างๆขององค์กร ก็ไม่สามารถนำนวัตกรรมมาใช้เพื่อการบริหารเพื่อนำองค์กรหรือสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จ

การบริหารสถานศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษา

การศึกษาเรื่องการบริหารจึงเป็นสิ่งที่สำคัญที่มีความจำเป็นอย่างยิ่ง ซึ่งเป็นตั้งบ่งชี้ถึงคุณภาพของสถานศึกษา ในด้านการให้ความรู้แก่ผู้เรียน เป็นทักษะแนวทางในการบริหารการศึกษาของผู้บริหาร เพื่อเป็นการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาและสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งการบริหาร (Administration) มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

“การบริหาร” หมายถึง การดำเนินกิจการให้สำเร็จด้วยความร่วมมือกับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นกิจการเพื่อประโยชน์ทางธุรกิจ กิจการบ้านเมือง หรือกิจการในครอบครัวก็อยู่ภายใต้หลักการเดียวกัน ฉะนั้นการบริหารจึงเกี่ยวข้องกับทุกกิจการ โดยการดำเนินกิจการร่วมกับผู้อื่นมีองค์ประกอบทั้งภายนอกและภายใน¹(พระธรรมโกศาจารย์,2553)

การบริหาร หมายถึง การใช้ศาสตร์และศิลป์เพื่อนำเอาทรัพยากรการบริหารมาประกอบตามกระบวนการบริหารให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้อย่างมีประสิทธิภาพ(สมพงษ์ เกษมสิน,2529)

การบริหาร หมายถึง ภาระหน้าที่ของผู้นำของกลุ่ม ซึ่งจะต้องจัดการให้ทรัพยากรทั้งที่เป็นตัวคน และวัตถุสามารถประสานเข้าด้วยกันเพื่อร่วมกันทำงานเป็นองค์กรที่มีประสิทธิภาพได้ และขณะเดียวกันจะต้องจัดการนำองค์กรให้สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมภายนอกได้อย่างดีที่สุด (ธงชัย สันติวงษ์,2537)

“การบริหาร หมายถึง กระบวนการทำงานกับบุคคล โดยบุคคลและกลุ่มบุคคล เพื่อบรรลุเป้าหมายสูงสุดขององค์การอย่างมีประสิทธิภาพ” (สุนทร โคตรบรรเทา,2551)

การบริหาร” ซึ่งตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า “Administration” ซึ่งหมายถึง การเป็นผู้บริหารงานขององค์การแห่งใดแห่งหนึ่ง หรือหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งซึ่ง Massie & Douglas ได้กล่าวถึงการบริหารเป็นได้ทั้งศิลปศาสตร์ และวิชาชีพ ซึ่งมีดังนี้ (วิโรจน์ สารรัตนะ,2546)

1. กรณีที่เป็นศิลป์ (Art) หมายถึง ทักษะและความรู้ที่แต่ละคนได้พัฒนาขึ้นเพื่อให้บรรลุจุดหมายจุดใดจุดหมายหนึ่ง โดยทักษะและความรู้ที่พัฒนาขึ้นนั้น อาจเกิดจากการฝึกฝนหรือการทำงานร่วมกับบุคคลอื่นที่มีความชำนาญหรือได้รับการพัฒนาทักษะทางการบริหารมาเป็นอย่างดีแล้ว เหมือนนักดนตรีหรือนักจิตรกรที่ได้ฝึกฝนหรือเรียนรู้จากนักดนตรีหรือจิตรกรที่มีความชำนาญหรือมีทักษะสูง

2. กรณีที่เป็นศาสตร์ (Science) หมายถึง องค์ความรู้ที่เกิดจากการสืบค้นหาความรู้ใหม่ๆ ด้วยวิธีการเชิงวิทยาศาสตร์ มีการรวบรวมข้อมูล การตั้งสมมติฐาน และการทดสอบสมมติฐาน เป็นต้น ดังเช่นในช่วงศตวรรษที่ผ่านมาได้มีการพัฒนาองค์ความรู้ใหม่ๆ ก่อให้เกิดทฤษฎีทางการบริหารขึ้นมามากมายหลายทฤษฎี ซึ่งผู้บริหารสามารถนำไปประยุกต์ใช้ผสมผสานกับความเป็น “ศิลป์” ที่มีการพัฒนาขึ้นในแต่ละบุคคล กล่าวอย่างง่ายก็คือ ศิลป์เป็นเรื่องของการกระทำ การฝึกฝนเพื่อความชำนาญ ส่วนศาสตร์เป็นเรื่องของความรู้ รู้ว่าจะทำอะไรและทำอย่างไร (art is doing, and science is knowing what and how to do)

3. กรณีเป็นวิชาชีพ (Profession) นั้นเกิดขึ้นจากทั้งความเป็นศิลป์และความเป็นศาสตร์ โดยมีเกณฑ์ที่แสดงถึงความเป็นวิชาชีพ จากการมีองค์ความรู้ในวิชาชีพนั้นๆอย่างเป็นระบบโดยบุคคลในวิชาชีพนั้นๆ จะต้องได้รับการพัฒนาในเชิงสติปัญญาอยู่เสมอ ต้องการความมีทัศนคติเพื่อการเปลี่ยนแปลง มีการสืบค้นหาความคิดใหม่ (new ideas) อยู่เสมอ เน้นการให้บริการต่อผู้อื่นจะต้องการหลักการเชิงจริยธรรมว่า เงินไม่ได้เป็นปัจจัยที่จะใช้วัดผลสำเร็จในวิชาชีพที่สำคัญ และมีมาตรฐานทางวิชาชีพที่กำหนดขึ้นโดยสมาคมทางวิชาชีพนั้นได้รับการยอมรับมีการฝึกฝนอบรมและการปลูกฝังทัศนคติค่านิยมต่อวิชาชีพนั้นๆ

การบริหาร หมายถึง กระบวนการสั่งการและควบคุมกิจกรรมของสมาชิกในองค์กรหรือนาย เพื่อวัตถุประสงค์ในการทำใหเป้าหมายและจุดมุ่งหมายของสถาบันประสบผลสำเร็จ(กิตติมา ปรีดีติลล,2539)

การบริหารการศึกษาจึงเป็นกระบวนการดำเนินงานให้เกิดความพอใจโดยเน้นการบริหารจัดการในทุกด้าน เพื่อให้ได้ตามนโยบายและเป้าหมายที่เกี่ยวกับคุณภาพ ซึ่งในการบริหารศึกษานั้นต้องเน้นการกระจายอำนาจการบริหารจัดการให้มากที่สุด ให้ทุกภาคส่วนตามกระบวนการบริหารสถานศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาและองค์กรมีการพัฒนาเสริมสร้างคุณภาพและมีประสิทธิภาพในการบริหาร ซึ่งการบริหารจะต้องอาศัยทฤษฎีที่มีอยู่มาถวายนำมาดำเนินการบริหารเพื่อจะสามารถจัดการบริหารงานได้อย่างมีคุณภาพได้ตามมาตรฐานซึ่งมีปัจจัยในการบริหารดังนี้

การบริหารงานในทุกองค์การ มักจะกล่าวถึงทรัพยากรพื้นฐานที่เป็นปัจจัยสำคัญที่เรียกว่า 4 M เป็นทรัพยากรบางอย่างมีในปริมาณที่จำกัด ดังนั้นผู้บริหารควรจะมีการจัดสรรทรัพยากรเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อองค์กรถือว่าเป็นเครื่องจักรที่มีความสำคัญที่จะผลักดันให้การดำเนินงานต่าง ๆ เป็นไปอย่างราบรื่น มีดังนี้(ซารีฟ สือนิ,2546)

1. คน (Man) ได้แก่ บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ร่วมกันทำงาน
2. เงิน (Money) ได้แก่ งบประมาณที่ใช้ในการบริหารทุก ๆ ส่วนขององค์การ
3. วัสดุสิ่งของ (Materials) ได้แก่ วัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ต่างๆ
4. การจัดการ (Management) ได้แก่ การบริหารงานองค์การของผู้บริหาร

องค์ประกอบของการบริหารที่สำคัญ และมีความจำเป็นต่อองค์การ ดังนี้(สมคิด บางโม,2545)

1. วัตถุประสงค์ที่แน่นอน กล่าวคือ จะต้องรู้ว่า จะดำเนินการไปทำไม เพื่ออะไร และต้องการอะไรจากการดำเนินการ เช่น ต้องมีวัตถุประสงค์ในการให้บริการ หรือในการผลิต ต้องรู้ว่าผลิตเพื่อใคร ต้องการผลตอบแทนเช่นใด ถ้าหากไม่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์แล้วก็ไม่มีความหมายที่จะบริหาร การดำเนินงานต่างๆ จะไม่มีผลสำเร็จ เพราะไม่มีเป้าหมายกำหนดไว้แน่นอน

2. ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ วัตถุและเครื่องใช้เพื่อประกอบการดำเนินงานรวมไปถึงความสามารถในการจัดการ ทรัพยากรในการบริหาร ได้แก่ 4 MS คือ มนุษย์ (Man) เงิน (Money) วัสดุอุปกรณ์ (Material) และความสามารถในการจัดการ (Management) หรือ 6 MS ที่มีเครื่องจักร (Machine) และตลาด (Market) เพิ่มเข้ามาซึ่งในปัจจุบันมีความจำเป็นมากขึ้น

3. มีการประสานงานระหว่างกัน หรือเรียกได้ว่ามีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน กล่าวคือ เป้าหมายและวัตถุประสงค์รวมทั้งทรัพยากรในการบริหารทั้ง 4 MS หรือ 6 MS ดังกล่าว จะต้องมีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกันและเกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน หรือกล่าวได้ว่า จะต้องมีการทำงานร่วมกันและที่เกิดขึ้นจริงๆ ด้วยการนำปัจจัยทั้งหลายเบื้องต้นมาไว้ร่วมกันแล้วไม่เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ไม่เกิดความสัมพันธ์ ระหว่างกัน การบริหารก็จะไม่เกิดขึ้น

4. ประสิทธิภาพและประสิทธิผล ในการบริหารงานนั้นสิ่งที่วัดผลสำเร็จของงานว่า บรรลุเป้าหมายของวัตถุประสงค์ขององค์การก็คือ ประสิทธิภาพขององค์การ หมายถึง ความสามารถขององค์การ ในอันที่จะบริหารงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การในการใช้ทรัพยากรขององค์การที่มีอยู่ระยั้ง โดยเปรียบเทียบกับปัจจัยนำเข้าและค่าใช้จ่ายกับปัจจัยนำออกและรายได้ขององค์การ

ปัจจัยการบริหาร (Management resources) อันได้แก่ 4 M's ประกอบด้วย คน (Man) เงิน (Money) วัสดุ (Material) และวิธีการ/จัดการ (Method / Management) ถูกนำเข้าไปในระบบเพื่อการประมวลผลหรือการบริการที่เติบโตขององค์กรต่อไป

การจะบริหารโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จได้นั้น ก็ขึ้นอยู่กับผู้บริหาร ว่ามีความรู้ความสามารถในด้านหลักการบริหารที่ได้อย่างไร เพราะผู้บริหารเป็นหัวหน้าหรือนายใหญ่ในสถานศึกษานั้น ๆ หลังจากได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งและมีหน้าที่ในการบริหารงานทุกอย่างในสถานศึกษาโดยตรง ซึ่งสอดคล้องกับ ผู้บริหารสถานศึกษา คือ บุคคลผู้ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้บริหารสถานศึกษา มีอำนาจตัดสินใจในเรื่องการวางแผน การจัดสรรงบประมาณ การพัฒนาบุคลากรและการสร้างความร่วมมือ โดยอาศัยความรู้และทักษะการบริหารจัดการ เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของสังคม"เช่นเดียวกัน ได้มีนักวิชาการและนักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของ "การบริหารโรงเรียน" ไว้ในรูปแบบที่ต่างกันไป ซึ่งพอสรุปได้ดังนี้(นลินี ทวีสิน,2559)

การบริหารโรงเรียนเป็นกระบวนการต่างๆ ในการดำเนินงานของบุคคลกลุ่มบุคคลซึ่งเรียกว่าผู้บริหาร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อบริหารการศึกษาแก่สมาชิกในสังคม การดำเนินการต่าง ๆ เป็นไปตามระบบที่สังคมกำหนดไว้"(นิพนธ์ กิ นาวงศ์,2533)

การบริหารโรงเรียนเป็นการจัดการแผนยุทธศาสตร์เพื่อให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมายอย่างแท้จริงซึ่งผู้ที่จัดยุทธศาสตร์ทางการศึกษาก็คือผู้บริหารการศึกษา"(Campbell,,1972)

สรุปแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียน หมายถึง กระบวนการดำเนินงานในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาภายในโรงเรียน เพื่อพัฒนาเด็กและเยาวชนให้มีความรู้ มีทักษะ มีคุณธรรม และนำไปปฏิบัติในการดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุขผู้บริหาร ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถดำเนินการร่วมกันได้โดยอาศัยการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด และนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาให้ได้มากและมีประสิทธิภาพที่สุด

คำสอนเกี่ยวกับหลักพุทธบริหารการศึกษานั้นพระพุทธเจ้าได้กล่าวเกี่ยวกับลักษณะของผู้นำในพระพุทธศาสนาใน **ปาปณิกธรรม 3** ซึ่งประกอบไปด้วย

1. จักขุมา หมายถึง ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมีกระบวนการคิดที่รอบคอบและมีเหตุผลโดยอาจใช้ประสบการณ์ ในอดีตร่วมในการตัดสินใจและวางแผนด้วยซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษคำว่า Conceptual Skill คือการชำนาญในการใช้ความคิดหรือทักษะทางด้านความคิด

2. วิธูโร หมายถึง ผู้นำที่มีระบบการจัดการที่ดี มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านจัดการธุรกิจ ได้ด้วยความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น นักบริหารการศึกษา ต้องมีความเชี่ยวชาญ ตามสายงานหน้าที่ คุณลักษณะข้อสองนี้ตรงกับคำว่า Technical Skill คือ ความชำนาญด้านเทคนิคหรือกลยุทธ์

3. นิสสยสัมปนโน หมายถึง ผู้นำที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความสามารถในการติดต่อ ประสานงานให้ฝ่ายแต่ละฝ่ายในองค์กรดำเนินแนวทางตามกรอบทิศทางที่องค์กรต้องการบรรลุได้หรือมีความสามารถในการผูกใจคนให้เป็นที่รักของคนซึ่งพหุอาศัยคนอื่นได้เพราะเป็นคนมีมนุษยสัมพันธ์ดี เช่น นักบริหารการศึกษาไปต่างเมืองก็มีเพื่อนให้ช่วยเหลือเพราะมีเครดิตดีผู้นำที่ดีต้องผูกใจคนไว้ได้ คุณลักษณะที่สามนี้สำคัญมาก ตรงกับคำว่า คุณลักษณะที่สามนี้สำคัญมาก ตรงกับคำว่า Human Relation Skill คือความชำนาญด้านมนุษยสัมพันธ์

ในพระสูตรนี้แสดงให้เห็นว่า การเป็นผู้นำนั้นจะต้องประกอบด้วยปัญญา คือ มีหุตาโว และกว้างไกลสามารถจำแนกบุคคลและเหตุการณ์ออกเป็นอย่างไร ซึ่งจะทำให้ผู้นำมีประสบการณ์ มีความชำนาญในการปกครอง เขาใจบุคคลหรือผู้ใต้บังคับบัญชาได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะทำให้มี ผู้สนับสนุนมากขึ้น แต่คุณสมบัติทั้งสามประการนี้ มีระดับความสำคัญมากน้อยต่างกันไปตามระดับ ตำแหน่งหน้าที่ขององค์กรหรือหน่วยงานว่าเล็กหรือใหญ่ขนาดไหน หรือมีความสำคัญเพียงใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งแล้วผู้ปกครองรัฐหรือผู้นำประเทศแล้วนับว่าเป็นองค์กรที่ใหญ่ ผู้นำหรือผู้บริหารจึงต้องมีคุณสมบัติครบถ้วน จึงจะสามารถยึดศรัทธาของผู้ใต้บังคับบัญชาไว้ได้ ส่งผลให้ผู้ร่วมงานมีความเชื่อมั่นนั้นยอมเป็นเหตุที่จะนำไปสู่เป้าหมายเดียวกันอย่างมีประสิทธิภาพ

สรุป

นวัตกรรมการบริหารการศึกษาตามหลักพุทธบริหารการศึกษาคำเป็นจะต้องอาศัยหลักปาปณิกธรรม 3 ได้แก่ จักขุมา หมายถึง ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกลมีกระบวนการคิดที่รอบคอบและมีเหตุผล วิธูโร หมายถึง ผู้นำที่มีระบบการจัดการที่ดี มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน และนิสสยสัมปนโน หมายถึง ผู้นำที่มีมนุษยสัมพันธ์ดี มีความสามารถในการติดต่อ ประสานงานให้งานสำเร็จลุล่วงไปได้ตามกรอบระยะเวลาที่กำหนด โดยบูรณาการจัดการในองค์กรนำนวัตกรรมเพื่อการบริหารสถานศึกษาได้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมาย การดำเนินการให้องค์กรพร้อมที่จะเป็น องค์กรแห่งนวัตกรรม เป็นปัจจัยที่สำคัญในการนำนวัตกรรมมาใช้เพื่อการบริหาร หากองค์กรไม่มีความพร้อมในการรองรับนวัตกรรมทั้งในด้านบุคลากรและบริบทต่างๆขององค์กร ก็ไม่สามารถนำนวัตกรรมมาใช้เพื่อการบริหารเพื่อนำองค์กรหรือสถานศึกษาไปสู่ความสำเร็จได้

เอกสารอ้างอิง

- มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.(2539).พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- กิตติมา ปรีดีติลล.(2539). ทฤษฎีบริหารองค์การ. กรุงเทพมหานคร : ธนะการพิมพ์.
- กীরติ ยศยิ่งยง.(2552).องค์การแห่งนวัตกรรม แนวคิด และกระบวนการ.สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ซาริฟท์ สือนิ.(2546). สภาพปัจจุบันปัญหาและการพัฒนาการบริหารงานบุคลากรในโรงเรียนเอกชนสอนอิสลาม 3
จังหวัดชายแดนภาคใต้ . วิทยานิพนธ์ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย.
มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ธงชัย สันติวงษ์.(2537). องค์การและการบริหาร. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- นลินี ทวีสิน.(2559). การศึกษาอัฟเกรด สถาบันอนาคตศึกษาเพื่อการพัฒนา IFD. ผู้บริหารสถานศึกษา.
<http://vcharkarn.com/varticle/33299>.
- นิพนธ์ กิยาวงศ์.(2533). หลักเบื้องต้นเกี่ยวกับการบริหารโรงเรียนและการนิเทศการศึกษา.กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์
พิมพ์เนศ.
- พระธรรมโกศาจารย์ ประยูร ธมมจิตโต.(2553). บริหารองค์กรแนวพุทธเลือกธรรมะให้ตรงกับปัญหาฝ่าวิกฤต.
กรุงเทพมหานคร : หนังสือพิมพ์ประชาชาติธุรกิจ.
- ภารดร จินดาวงศ์.(2549). การจัดการความรู้.ซีดับบลิวซีพริ้นติ้ง.กรุงเทพมหานคร.
- วรภัทร์ ภูเจริญ .(2550).การบริหารนวัตกรรมอย่างยั่งยืนและพอเพียง .หจก.สามลดา.กรุงเทพมหานคร.2550
- วิโรจน์ สารรัตน์.(2546). การบริหารการศึกษา หลักการ ทฤษฎี หน้าที่ ประเด็นและบทวิเคราะห์. กรุงเทพมหานคร :
โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ์.
- วีระยุทธ ชาตะกาญจน์ . (2552).เทคนิคการบริหาร สำหรับ นักบริหารการศึกษามีอาชีพ.สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย.2552.
- สมคิด บางโม.(2545). การบริหาร. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- สมพงษ์ เกษมสิน.(2529). การบริหารบุคคลแผนใหม่. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.(2550). มาตรฐานการบริหารและการจัดการศึกษาโดยใช้สถานศึกษาเป็น
ฐาน.โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.กรุงเทพมหานคร.
- สุนทร โคตรบรรเทา.(2551). หลักและทฤษฎีการบริหารการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ปัญญาชน.
- Campbell.R.F.(1972).Introduction to Educational Administration. Boston : allyn and Baconinc.